

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ และเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานของพยาบาลประจำการตามการรายงานของตนเอง และของพยาบาลประจำการ รวมทั้งเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ จำแนกตามการรายงานของตนเองและของพยาบาลประจำการ ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้แบ่งศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ หัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยในได้แก่ สูติ-นรีเวชกรรม ศัลยกรรม อายุรกรรม กุมารเวชกรรม หู ตา คอ จมูก จิตเวช หอผู้ป่วยพิเศษ หอผู้ป่วยหนัก ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกองโรงพยาบาลภูมิภาค กระทรวงสาธารณสุข แบ่งออกเป็น 12 เขต มีจำนวนทั้งหมด 17 แห่ง (ตารางที่ 1) คุณสมบัติของประชากรมีลักษณะดังนี้คือ

1. หัวหน้าหอผู้ป่วย

หัวหน้าหอผู้ป่วยที่ปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยใน ต้องได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งหัวหน้างานหอผู้ป่วย ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานเป็นหัวหน้าหอผู้ป่วยแผนกนั้นมาอย่างน้อย 1 ปี มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 394 คน (ตารางที่ 1)

2. พยาบาลประจำการ

พยาบาลประจำการระดับวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยในและมีประสบการณ์การทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าหอผู้ป่วยคนปัจจุบันมาอย่างน้อย 1 ปี มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2788 คน (ตารางที่ 1)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยมีขั้นตอนในการสุ่มดังนี้

1. แบ่งโรงพยาบาลศูนย์ตามเขตการปกครองส่วนภูมิภาคของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขออกเป็น 12 เขต สุ่มเลือกโรงพยาบาลศูนย์มาเขตละ 1 แห่ง เนื่องจากโรงพยาบาลศูนย์แต่ละแห่งมีนโยบายและกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกัน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจะได้โรงพยาบาลศูนย์ทั้งสิ้น 11 แห่ง เนื่องจากเขตที่ 1 ไม่มีโรงพยาบาลศูนย์
2. หัวหน้าหอผู้ป่วยศึกษาจากประชากรทั้งหมดในโรงพยาบาลศูนย์ที่สุ่มได้ จำนวน 11 แห่งและปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยใน กลุ่มงานการพยาบาลมีจำนวน 254 คน (ตารางที่ 2)
3. พยาบาลประจำการระดับวิชาชีพที่ปฏิบัติงานแผนกเดียวกับหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลศูนย์จำนวน 11 แห่ง สุ่มตัวอย่างดังนี้
 - 3.1 กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้อัตราส่วนระหว่างหัวหน้าหอผู้ป่วยต่อพยาบาลประจำการ เท่ากับ 1 : 1 ด้วยเหตุผลว่ากลุ่มตัวอย่างพยาบาลจำนวน 1 คน สามารถจะรายงานบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยได้เพราะว่ากลุ่มตัวอย่างพยาบาลประจำการ คือผู้ที่เคยปฏิบัติงานภายใต้การบริหารงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยตลอด 24 ชั่วโมง (เวรเช้า ป้าย ดึก) มาแล้วอย่างน้อย 1 ปี
 - 3.2 ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการทํานัญชีรายชื่อพยาบาลประจำการจำแนกตามโรงพยาบาลและตามหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าหอผู้ป่วยอย่างน้อย 1 ปี
 - 3.3 จับสลากมากลุ่มละ 1 คน จนได้กลุ่มตัวอย่างพยาบาลประจำการระดับวิชาชีพครบตามจำนวน 254 คน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศูนย์
สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

เขต	* โรงพยาบาลศูนย์	หัวหน้าหอผู้ป่วย	พยาบาลประจำการ	รวม
1	ไม่มี	-	-	-
2	สระบุรี	25	165	190
3	ชลบุรี	25	154	179
	พระปกเกล้า จันทบุรี	28	158	186
4	ราชบุรี	27	155	182
	นครปฐม	19	117	136
5	มหาราชนครราชสีมา	25	233	258
6	ขอนแก่น	19	151	170
	อุดรธานี	24	160	184
7	สรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี	27	165	192
8	สวรรคตประชารักษ์ นครสวรรค์	20	127	147
9	พุทธชินราช พิษณุโลก	29	172	201
10	ลำปาง	27	189	216
	เชียงใหม่	22	187	209
11	มหาราชนครศรีธรรมราช	23	226	249
	สุราษฎร์ธานี	20	175	195
12	หาดใหญ่ สงขลา	20	132	152
	ยะลา	14	122	136
	รวม	394	2788	3182

* รายชื่อโรงพยาบาลศูนย์ที่ยกระดับจากโรงพยาบาลทั่วไปเป็นโรงพยาบาลศูนย์ก่อนปี 2540
(ที่มา : ปฏิทินสาธารณสุขปี 2540)

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการจำแนกตาม
โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

เขต	โรงพยาบาลศูนย์	หัวหน้าหอผู้ป่วย	พยาบาลประจำการ	รวม
1	ไม่มี	-	-	-
2	สระบุรี	25	25	50
3	ชลบุรี	25	25	50
4	นครปฐม	19	19	38
5	มหาสารนครราชสีมา	25	25	50
6	ขอนแก่น	19	19	38
7	สรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี	27	27	54
8	สวรรคตประชารักษ์ นครสวรรค์	20	20	40
9	พุทธชินราช พิษณุโลก	29	29	58
10	เชียงใหม่ประชานุเคราะห์	22	22	44
11	มหาสารนครศรีธรรมราช	23	23	46
12	หาดใหญ่ สงขลา	20	20	40
	รวม	254	254	508

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมี 2 ชุดคือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามหัวหน้าหอผู้ป่วย เรื่อง บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย

ชุดที่ 2 แบบสอบถามพยาบาลประจำการ เรื่อง บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการตามการรายงานของพยาบาลประจำการ

การสร้างและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้มาจากการศึกษา ค้นคว้าตำรา เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหากรอบแนวคิด เนื้อหา และนำแนวคิดในเรื่องนั้นมาดำเนินการสร้างเป็นแบบสอบถามให้ครอบคลุมบทบาทการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วย 3 บทบาท ได้แก่ บทบาทการเป็นผู้บริหาร บทบาทการเป็นผู้มีเทศ บทบาทการเป็นนักวิชาการ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามเดียวกัน แตกต่างเฉพาะชื่อตำแหน่งของผู้ตอบคือ หัวหน้าหอผู้ป่วยหรือพยาบาลประจำการ แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความลงในช่องว่าง ได้แก่ แผนกที่ปฏิบัติงาน อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงานเป็นพยาบาลวิชาชีพ ตำแหน่งระดับ(ซี) ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาดำรงตำแหน่งหัวหน้าหอผู้ป่วย ระยะเวลาการทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าหอผู้ป่วย รวมทั้งหมด 7 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริง

แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการใน 3 บทบาท มีจำนวน 65 ข้อ แยกเป็นจำนวนข้อในแต่ละบทบาทดังนี้

บทบาทการเป็นผู้บริหาร	จำนวน	21	ข้อ
บทบาทการเป็นผู้มีเทศ	จำนวน	23	ข้อ
บทบาทการเป็นนักวิชาการ	จำนวน	21	ข้อ

ลักษณะของแบบสอบถามในส่วนนี้จะมีคำตอบให้เลือกตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับดังนี้ คือ

บทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วย

- คะแนน 1 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยไม่ควรปฏิบัติในข้อความนั้น
- คะแนน 2 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติในข้อความนั้นนานๆครั้ง
- คะแนน 3 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติในข้อความนั้นเป็นบางครั้ง
- คะแนน 4 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติในข้อความนั้นบ่อยๆ
- คะแนน 5 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยควรปฏิบัติในข้อความนั้นเป็นประจำ

บทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วย

- คะแนน 1 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยไม่ได้ปฏิบัติจริงในข้อความนั้น
- คะแนน 2 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติจริงในข้อความนั้นนานๆครั้ง
- คะแนน 3 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติจริงในข้อความนั้นเป็นบางครั้ง
- คะแนน 4 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติจริงในข้อความนั้นบ่อยๆ
- คะแนน 5 หมายถึง หัวหน้าหอผู้ป่วยปฏิบัติจริงในข้อความนั้นเป็นประจำ

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์การคิดคะแนนบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายของคะแนนเฉลี่ย บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2538 : 117)

คะแนนเฉลี่ย	บทบาทที่คาดหวัง	บทบาทที่เป็นจริง
1.00 - 1.49	ไม่ควรปฏิบัติ	ไม่ได้ปฏิบัติ
1.50 - 2.49	ควรปฏิบัติน้อย	ปฏิบัติจริงน้อย
2.50 - 3.49	ควรปฏิบัติปานกลาง	ปฏิบัติจริงปานกลาง
3.50 - 4.49	ควรปฏิบัติมาก	ปฏิบัติจริงมาก
4.50 - 5.00	ควรปฏิบัติมากที่สุด	ปฏิบัติจริงมากที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วยใน 3 บทบาท ลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด มีจำนวน 3 ข้อ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหาความตรงตามเนื้อหาและความเที่ยงของเครื่องมือ ดังนี้

การหาความตรงของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขในขั้นแรก แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารทางการพยาบาล ทั้งในสถาบันการศึกษา

และในสถาบันบริการพยาบาล จำนวน 11 ท่าน (ดังรายนามในภาคผนวก) เพื่อตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างของเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหา หลังจากผ่านการพิจารณาและการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง เมื่อผ่านการเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ได้นำเครื่องมือไปหาความเที่ยงต่อไป

การหาความเที่ยงของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ จำนวนกลุ่มละ 30 คน ที่โรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี และโรงพยาบาลราชบุรี จังหวัดราชบุรี นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSX (Statistical Package for the Social Science Version X) และนำไปแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าหอผู้ป่วย 254 คน และพยาบาลประจำการ 254 คน แล้งนำมาหาค่าความเที่ยงอีกครั้ง ได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือแสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ

แบบสอบถาม	ค่าความเที่ยง	
	ทดลองใช้ n กลุ่มละ 30 คน	เก็บจริง n กลุ่มละ 241 คน
หัวหน้าหอผู้ป่วย		
บทบาทที่คาดหวัง	0.98	0.98
บทบาทที่เป็นจริง	0.97	0.97
พยาบาลประจำการ		
บทบาทที่คาดหวัง	0.98	0.98
บทบาทที่เป็นจริง	0.97	0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลศูนย์ทั้ง 11 แห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เดินทางไปติดต่อดำเนินการด้วยตนเองกับหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล แต่ละโรงพยาบาล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัยและขอความร่วมมือ พร้อมแจ้งจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ โดยทำการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการนั้นให้ครอบคลุมทุกแผนกของหอผู้ป่วยในของทุกโรงพยาบาล

3. ดำเนินการส่งมอบแบบสอบถามผ่านทางหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล พร้อมทั้งนัดหมายการส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ รวมเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่วันที่ 18 สิงหาคม 2540 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2540

4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลของแบบสอบถามตอนที่ 1 และ 2 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 482 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.26 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด ส่วนตอนที่ 3 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและของพยาบาลประจำการจำนวน 221 ชุดและ 219 ชุด ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSX (Statistical Package for the Social Science Version X) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการวิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วย ในการบริหารงานวิชาการของพยาบาลประจำการ ทั้ง 3 บทบาท วิเคราะห์โดย

2.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และระดับการปฏิบัติในข้อความแต่ละบทบาทเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม

2.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย โดยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มทั้งสองไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t - test)

2.3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของพยาบาลประจำการ โดยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มทั้งสองไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t - test)

2.4 วิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ โดยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มทั้งสองเป็นอิสระจากกัน (Independent t - test)

2.5 วิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยบทบาทที่เป็นจริงของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการบริหารงานวิชาการ ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ โดยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มทั้งสองเป็นอิสระจากกัน (Independent t - test)

3. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการของหัวหน้าหอผู้ป่วย วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และจัดลำดับตามความถี่ดังนี้

3.1 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของคำตอบในระบบสอบถามตอนที่ 3 ทั้งหมด

3.2 วิเคราะห์เนื้อหาของคำตอบทั้งหมดแยกเป็นประเด็นสำคัญของปัญหาในบทบาทการเป็นผู้บริหาร บทบาทการเป็นผู้นิเทศ บทบาทการเป็นนักวิชาการ โดยกำหนดคำสำคัญที่เป็นปัญหาในแต่ละบทบาท ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ

3.3 รวบรวมคำตอบที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกับคำสำคัญของแบบสอบถามแต่ละชุดไว้ในข้อเดียวกันเพื่อแจกแจงความถี่

3.4 หาค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อ นำคำสำคัญที่เป็นปัญหามาจัดอันดับตามความถี่โดยแยกตามปัญหาในแต่ละบทบาท ตามการรายงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ